

УДК 378.147.091.313:[373.3.091.12.011.3-051

ПРОЕКТНА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Лимар Ю.М., Алексієнко Н.С.

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

У статті розкрито особливості використання проектної технології в процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи. Описано переваги використання цієї технології в процесі вивчення педагогічних навчальних дисциплін і фахових методик. Проаналізовано результати анкетування й бесід зі студентами щодо ефективності виконання ними навчальних проектів порівняно з репродуктивним навчанням. Визначено основні педагогічні умови використання проектної технології в процесі фахової підготовки майбутніх учителів школи першого ступеня. Окреслено роль викладача у проектному навчанні.

Ключові слова: фахова підготовка, проектна технологія, ефективність, активізація діяльності студентів, практична спрямованість навчання.

Постановка проблеми. Реформування системи освіти загалом і початкової зокрема вимагає вдосконалення й у сфері вищої педагогічної освіти. Адже сучасний учитель нової української школи повинен бути творчим, ініціативним, здатним навчатися протягом життя, здійснювати освітній процес на засадах індивідуалізації, створити сприятливі умови для розкриття потенціалу кожного учня. Формування цих якостей необхідно здійснювати у процесі навчання студентів у закладі вищої освіти. Тому на сучасному етапі ефективним є використання технологій, які дозволяють посилити професійну спрямованість освітнього процесу. Однією з таких технологій є проектна технологія, яка є універсальною для опанування будь-якими навчальними дисциплінами, а також забезпечує здобуття студентами досвіду, необхідного у подальшій професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи займалися В. Бондар, О. Комар, С. Мартиненко, Л. Петухова, О. Савченко, Г. Тарасенко, О. Хижна, Л. Хоружа, Л. Хомич, І. Шапошнікова та ін. Особливості використання педагогічних технологій у процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи досліджували І. Дичківська, Л. Коваль, О. Пехота, О. Пометун, С. Стрілець та ін. Розробкою проектної технології займалися Дж. Д'юї, В. Кілпатрік, Е. Коллінгс, Л. Левін, О. Коберник та ін.

Аналіз наукових досліджень і педагогічного досвіду свідчить про необхідність подальшого дослідження особливостей використання проектної технології в процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Постановка завдання (цілей статті). Мета статті полягає в обґрунтуванні педагогічних умов використання проектної технології в процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою виявлення стану використання проектної технології в процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи було проведено анкетування серед студентів IV курсу Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка спеціальності «Початкова освіта». До анкетування було залучено 34 студенти ден-

ної форми навчання. Мета анкетування полягала у виявленні ставлення студентів до використання проектної технології, рівня знань про сутність та етапи проектної діяльності, результатів її використання в освітньому процесі, ролі викладача.

82 % студентів змогли розкрити поняття «проектна технологія», «навчальний проект», у загальних рисах визначити стадії розроблення проекту та форми його презентації. Однак 8 % студентів знайомі з цим поняттям, але не можуть чітко сформулювати свою відповідь.

В анкетах 94 % студентів вказали, що проектна технологія використовується у процесі вивчення фахових навчальних дисциплін. З виконаних ними проектів студенти вказали такі: «Хвойні та листяні дерева», «Проблеми гідросфери та її охорона», «Значення паперу», «Збереження лісу» (з методики викладання природознавства); «Віршовані задачі», «Цікава математика» (з методики викладання освітньої галузі «Математика»); «Ігри онлайн» (з методики викладання інформатики); «Абетка здоров'я» (з курсу «Формування здорового способу життя молодших школярів»); підготовка презентації (з методики викладання іноземної мови). Також студенти вказали, що проектна технологія використовується у процесі вивчення теорії та методики виховання, основ валеологічних знань, педагогічних технологій у початковій школі, однак не вказали які саме проекти вони виконували.

41 % студентів зазначають, що виконували найчастіше індивідуальні проекти, 41% – парні, 9 % – групові, 9 % – парні та групові. Під час бесіди студенти зазначили, що більш ефективним, на їхню думку, є виконання групових проектів, оскільки це дозволяє не тільки виконати проект, а й працювати більш творчо й плідно на основі взаємодії, взаємодопомоги всіх учасників групи.

На питання анкети «Чи подобалось Вам навчатися з використанням проектної технології?» позитивно відповіли 94 %, негативно – 6 % студентів. Крім того, студенти відзначили, що особливо ефективним є використання цієї технології під час вивчення фахових методик, а також навчальних дисциплін, які передбачають застосування творчого підходу.

Серед переваг проектної технології студенти відзначили такі: «цікаво шукати інформацію»; «краще засвоюю інформацію, поглиблюю знання, швидко запам'ятовую»; «можу ширше розглянути

питання, яке мене цікавить»; «можу використати творчий підхід, розвиватися у творчому напрямі».

Деякі студенти вказали, що їм не подобається виконувати проектні завдання, оскільки це займає багато часу й потребує значних зусиль. Набагато легше, на їхню думку, виконувати завдання репродуктивного характеру. Також деяким студентам складно працювати в групі: через сором'язливість, пасивність, невміння враховувати точку зору інших людей та ін.

Щодо ролі викладача у проектному навчанні студенти відзначають, що він стає «фасилітатором», «консультує, дає поради, рекомендації», «спрямовує роботу студентів», «дає більше свободи».

Крім проектно-технології, студенти вважають ефективним використання у процесі фахової підготовки інноваційних та інтерактивних технологій, а також – проблемного навчання.

Ґрунтуючись на результатах дослідження, аналізі освіти підготовки фахівців у галузі початкової освіти, вважаємо за доцільне виділити такі педагогічні умови використання проектно-технології в процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи:

- формування позитивної мотивації проектно-діяльності;
- оволодіння знаннями щодо сутності та основних етапів організації проектно-діяльності;
- практична спрямованість проектних завдань;
- організація освітнього процесу на засадах співробітництва, співтворчості між викладачем і студентами.

Розглянемо детальніше кожен з виділених педагогічних умов.

Формування позитивної мотивації проектно-діяльності.

Формуванню позитивної мотивації проектно-діяльності студентів сприятиме усвідомлення ними мети навчального проектування, яка полягає у набутті досвіду продуктивної діяльності. Варто відзначити практичну значущість результатів виконання майбутніми вчителями початкової школи проектних завдань, можливість їхнього використання у майбутній професійній діяльності або під час проходження педагогічної практики. Доцільно дати можливість студенту обирати або самостійно формулювати тему навчального проекту, дозволить урахувати його інтереси. Крім того, варто заздалегідь повідомити студентам вимоги до виконання проектного завдання та критерії оцінювання його результатів.

Оволодіння знаннями щодо сутності та основних етапів організації проектно-діяльності.

На лекціях і практичних заняттях з курсу «Педагогічні технології в початковій школі» студенти ознайомилися з сутністю, основними етапами та результатами проектно-діяльності [1].

Варто ознайомити студентів з історією виникнення проектно-технології (методу проектів, проектного навчання). Ця технологія виникла на початку ХХ століття у США. Її основоположником вважають Дж. Д'юї. Пізніше її вдосконалили його послідовники – В. Кілпатрик і Е. Коллінгс. Згодом метод проектів досліджували радянські вчені С. Шацький, В. Шульгін, М. Крупеніна, В. Ігнат'єв, О. Коберник та ін., українські педагоги О. Пометун, Л. Пироженко, які довели ефективність використання проектно-технології порівняно з тра-

диційним навчанням, обґрунтували її теоретичні основи, розробили етапи роботи над проектом, здійснили класифікацію навчальних проектів.

Слід звернути увагу студентів на те, що вчені по-різному визначають поняття «технологія проектного навчання». Вважаємо за доцільне дотримуватись визначення, запропонованого Г. Селевком: *технологія проектного навчання* ґрунтується на розробці та створенні учнем під контролем учителя нових продуктів (матеріальних чи інтелектуальних), що мають суб'єктивну чи об'єктивну новизну і практичне значення [3, с. 228]. Г. Селевко визначає *проект* (з лат. «proectus» – «кинутий уперед») як спеціально організований учителем комплекс дій учнів з самостійного розроблення й виготовлення продукту (матеріального або інтелектуального) і його представлення в межах усної або письмової презентації [3, с. 231].

Необхідно розглянути зі студентами етапи організації проектно-діяльності. О. Пехота виділяє такі етапи проектно-діяльності.

1. Підготовка. Визначення теми й мети проекту.
2. Планування. Визначення джерел, засобів, методів аналізу інформації, засобів представлення результатів. Встановлення критеріїв оцінювання результату й процесу.
3. Збір інформації (спостереження, робота з літературою, анкетування, експеримент).
4. Аналіз. Аналіз інформації, формулювання висновків.

5. Подання й оцінка результатів (усний, письмовий звіт (презентація) та оцінка результатів і процесу дослідження за попередньо встановленими критеріями) [2, с. 154-155].

Також необхідно розглянути зі студентами класифікацію навчальних проектів, ознайомити з особливостями роботи над різними видами навчальних проектів.

Засвоєння студентами знань щодо сутності, основних етапів та результатів проектно-діяльності важливе не тільки для організації їхньої проектно-діяльності, а й для формування їхніх умінь організувати проектну діяльність учнів початкової школи.

Практична спрямованість проектних завдань.

Теми проектних завдань з фахових навчальних дисциплін повинні бути з актуальних проблем початкової школи, містити значущу в дослідницькому творчому плані проблему, яка потребує інтегрування знань, дослідницького пошуку. Студентам важливо показати можливість практичного застосування одержаних знань, умінь, якостей у майбутній професійній діяльності.

На практичному занятті з курсу «Педагогічні технології в початковій школі» [1, с. 33] студенти для узагальнення й систематизації знань щодо сутності, основних етапів та результатів проектно-діяльності виконували такі завдання в групах: складали опорну схему проектно-технології (I група); розробляли рекламу проектно-технології (II група); розробляли правила використання проектно-технології в початковій школі (III група).

З курсу «Основи педагогічних досліджень» студенти виконували такі проекти: груповий проект з визначення науково-категоріального апарату дослідження (тему дослідження обирали самостійно); індивідуальний проект з розроблен-

ня методики констатувального та формувального етапів експериментального дослідження; індивідуальний проект «План-проспект гіпотетичного наукового дослідження» та ін. Результати виконання цих проектних завдань студенти презентували групі, після чого відбувалось обговорення. Студентів зацікавили майже всі теми й експериментальна робота доповідачів, тому вони задавали питання, обговорювали доповіді, висловлювали власне ставлення до проблеми дослідження.

З фахових методик студенти готували різноманітні проекти з добору й розроблення завдань для учнів початкової школи, добору оповідань, казок, віршів, загадок, цікавих матеріалів, тем навчальних проектів тощо. Ці завдання розроблялися для учнів певного класу, з певних навчальних дисциплін і тем.

Варто відзначити значні можливості щодо використання проектної технології науково-дослідницької роботи студентів. Так, з курсу «Основи педагогічних досліджень», вивчення якого відбувається у V семестрі, студенти виконують індивідуальні проекти з підготовки наукових статей. Крім того, останнім часом на факультеті початкового навчання Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка студенти замість написання традиційних курсових робіт з педагогіки або психології, а також фахових методик, виконання яких передбачено навчальним планом у VI і VII семестрах відповідно, все частіше обирають роботу над курсовим проектом. Здебільшого вони працюють у невеликих групах над створенням методичного посібника з актуальних проблем початкової освіти. Темі таких проектів найчастіше студенти обирають самостійно за згодою наукового керівника, рідше – їх пропонують самі керівники. Під час роботи над таким курсовим проектом студенти вчать загалювати, систематизувати матеріал, проводити експериментальне дослідження та описувати його результати, грамотно оформлювати створений посібник. Більшість студентів також самостійно розробляють дизайн обкладинки посібника.

Важливим етапом проектної діяльності є презентація, під час якої студенти представляють результати своєї роботи, розкривають особливості своєї діяльності, можливі труднощі. Презентація може здійснюватись у різноманітних формах: доповідь на науково-практичній конференції, презентація посібника, системи вправ,

опорних схем, колажів тощо. Після презентації важливо здійснити аналіз та обговорення результатів проектної діяльності студентів.

Організація освітнього процесу на засадах співробітництва, співтворчості між викладачем і студентами.

Важливу роль у плануванні, організації, керівництві й аналізі проектів студентів має особистість викладача. Як відомо, під час організації навчального проектування його роль змінюється. Він не дає студентам інформацію в «готовому вигляді», а спрямовує самостійну пошукову діяльність студентів, консультує, координує роботу студентів над проектом, підтримує та заохочує їх. Викладач повинен не тільки добре знати зміст своєї навчальної дисципліни, а й бути компетентним в інших галузях педагогічної науки, розуміти педагогічні проблеми міжпредметного характеру. Крім того, викладач має знати та враховувати індивідуальні особливості студентів, їхні можливості й інтереси.

Однак поряд з суттєвими перевагами проектної технології, вона має й певні недоліки, а саме: підготовка проектних завдань часто є довготривалою, потребує значних зусиль студентів, що може призвести до надмірного перевантаження їх; презентація результатів виконання проектних завдань займає багато часу; нерідко викладачу складно оцінити результати виконання студентами групових проектів (виявити особистий внесок кожного студента в загальний результат роботи групи). Тому, на нашу думку, не варто надмірно захоплюватися використанням цієї технології, а під час вибору студентами тем проектів та складу груп враховувати їхні індивідуальні особливості.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку. Отже, використання проектної технології в процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи сприяє узагальненню, систематизації, поглибленню знань студентів; розвитку їхньої здатності аргументувати й відстоювати власну точку зору, моделювати й вирішувати різноманітні педагогічні ситуації; збагаченню досвіду самостійної творчої діяльності.

Перспективи подальших наукових розвідок бачаємо в дослідженні організації презентацій студентами результатів виконання проектних завдань та особливостей їх оцінювання.

Список літератури:

1. Лимар Ю. М. Педагогічні технології в початковій школі : навч.-метод. посіб. / Ю. М. Лимар. – Чернігів : Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2012. – 63 с.
2. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. ; заг. ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2002. – 255 с.
3. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий: в 2 т. / Г. К. Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2006. – Т. 1. – 816 с.

Лымар Ю.М., Алексеенко Н.С.

Национальный университет «Черниговский колледж» имени Т.Г. Шевченко

ПРОЕКТНАЯ ТЕХНОЛОГИЯ КАК СПОСОБ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Аннотация

В статье раскрыты особенности использования проектной технологии в процессе профессиональной подготовки будущих учителей начальной школы. Описано преимущества использования этой технологии в процессе изучения педагогических учебных дисциплин и профессиональных методик. Проанализированы результаты анкетирования и бесед со студентами относительно эффективности исполнения ими учебных проектов сравнительно с репродуктивным обучением. Определены основные педагогические условия использования проектной технологии в процессе профессиональной подготовки будущих учителей школы первой степени. Определена роль преподавателя в проектном обучении.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, проектная технология, эффективность, активизация деятельности студентов, практическая направленность обучения.

Lymar Y.M., Aleksienko N.S.

T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»

PROJECT TECHNOLOGY AS A MEANS OF IMPROVING EFFICIENCY OF VOCATIONAL TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Summary

In article features of use of design technology in the course of vocational training of future primary school teachers are revealed. Advantages of use of this technology in the course of studying of teachers' training subject matters and professional techniques are described. A role of the teacher in design training are defined. Results of questioning and conversations with students on efficiency of implementation of educational projects by them in comparison with reproductive training are analysed. The main teachers' training conditions of use of design technology in the course of vocational training of future primary school teachers are defined.

Keywords: vocational training, design technology, efficiency, activization of activity of students, practical orientation of training.